

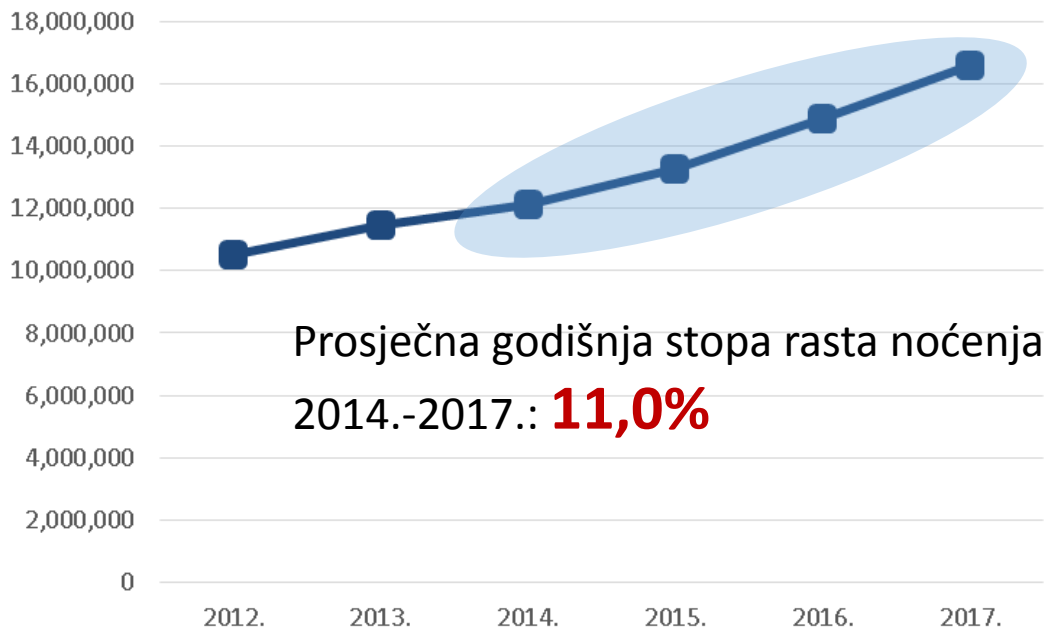

PROCJENA TURISTIČKOG PRIHVATNOG KAPACITETA ZA SPLITSKO - DALMATINSKU ŽUPANIJU

1. godišnja konferencija CROSTO opservatorija - Mjerenje održivosti turizma u praksi

TURIZAM U SDŽ RASTE

- Jedna od najvažnijih gospodarskih aktivnosti na području SDŽ
- **Rast** broja turističkih dolazaka i noćenja, **porast** turističke potrošnje, sve **veći interes** za putovanja u SDŽ na glavnim europskim i svjetskim emitivnim tržištima
- Županija se danas može smatrati **turistički razvijenom**

	2017./2014.
HRVATSKA	9,2%
JADRANSKA HRVATSKA	8,9%
Primorsko-goranska županija	7,3%
Istarska županija	9,2%
Dubrovačko-neretvanska županija	9,4%

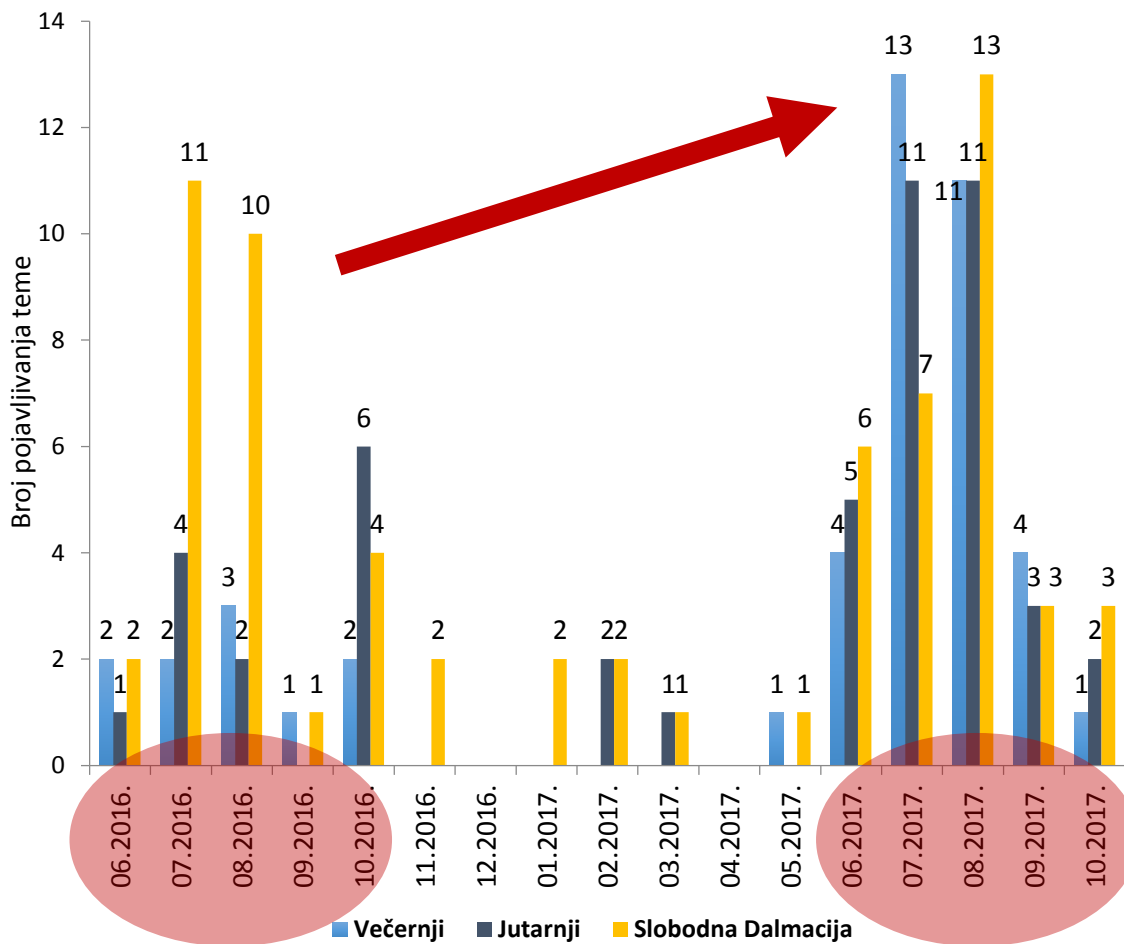
TURIZAM U SDŽ RASTE, **ALI...**

- Sve jači pritisak na obalne prostore, posebno u sezoni, dovodi **problem održivog rasta i razvoja sve više u fokus raznih javnosti**

TURIZAM U SDŽ U MEDIJIMA

- Analiza sadržaja portala
- 167 članaka
- Teme (negativnih konotacija):
 - Cestovni promet
 - Komunalna infrastruktura
 - Gužve u starim jezgrama
 - Visoke cijene
 - Snižavanje kvalitete života
 - Manjak radne snage
 - Devastacija prostora
 - Pomorski promet
 - Gužve na plažama
 - Devastacija prirode
 - Iseljavanje stanovništva
 -

- Je li turista u SDŽ previše ili premalo, kako objektivno to procijeniti?

KONCEPT PRIHVATNOG KAPACITETA I PRISTUP

- U teoriji i u praksi turizma prisutan je koncept turističke održive nosivosti određenog područja, odnosno **prihvatnog kapaciteta**
- Taj je koncept definiran kao *maksimalni broj ljudi koji mogu posjetiti turističku destinaciju u isto vrijeme, bez negativnih utjecaja na fizički, ekonomski i društveni okoliš, te koji ne izaziva neprihvatljivi pad kvalitete zadovoljstva posjetitelja* (WTO, 1981).
- Pristup u ovoj studiji zasniva se na **konceptu ‘uskih grla’/ključnih ograničenja**
- U teoriji i praksi uobičajeno se za procjenu prihvatnog kapaciteta koriste razni **indikatori**, grupirani u više skupina, a koji se s obzirom na mogućnost utjecaja na njih dodatno dijele na nepromjenljive i promjenljive

GLAVNE SKUPINE INDIKATORA

RAZRADA PRIHVATNOG KAPACITETA ZA 7 KLASTERA

PODACI I METODE

Istraživanje stavova javnog sektora o turističkom razvoju u SDŽ (2018.)

37 JLS (12 gradova i 25 općina) od ukupno 55 JLS na području SDŽ, elektronska pošta i telefonski intervju

Istraživanje stavova lokalnog stanovništva o turističkom razvoju u SDŽ (2017.)

1.500 ispitanika (15-85 godina), reprezentativno na razini klastera, telefonski intervju

Stavovi i potrošnja turista u SDŽ (TOMAS Ljeto 2017.)

1.230 ispitanika u 17 mjesta SDŽ, VII-X 2017., osobni intervju, turisti iz desetak najvažnijih emitivnih tržišta

Sekundarni izvori podataka

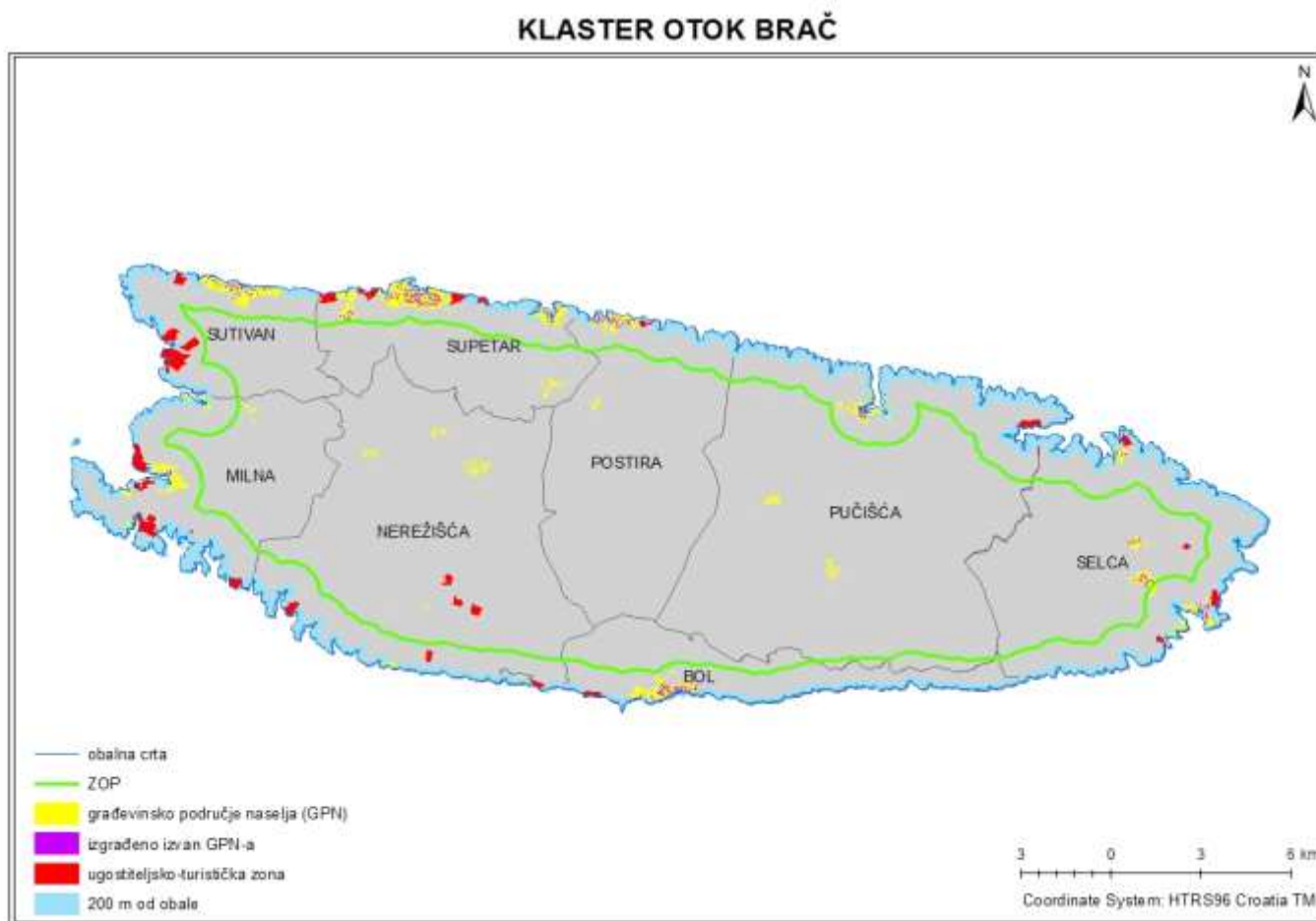
DZS, eVisitor, prostorni planovi JLS, javna poduzeća, studije

Obilazak terena

*Automobilom od strane autora
Snimanje iz zraka obalnog prostora, uključujući otoke, u utorak, 8. 8. 2017. godine*

- **Prostor SDŽ**, kao *nepromjenjivi element* za definiranje prihvatnog kapaciteta, **omogućuje znatno veći turistički promet** nego danas

Analiza
prostora
(GIS)

REZULTATI

Prostor SDŽ – ilustracija – usporedba s otocima slične veličine

Otok	Površina u km ²	Broj stanovnika 2016.	Noćenja turista		Broj turista/broj stanovnika (u danu u VIII)
			2017.	VIII 2017.	
Brač	394,6	14.548	1.708.690	532.467	1,2
Hvar	299,7	11.521	1.582.853	525.464	1,5
Vis	90,3	3.528	272.905	86.207	0,8
Ukupno	784,6	29.597	3.564.448	1.144.138	1,2
Krk	406,8	20.585	4.695.910	1.548.252	2,4
Pag	284,6	9.258	2.714.655	1.036.522	3,6
Rab	90,8	9.315	2.015.345	735.731	2,5
Ukupno	782,2	39.158	9.425.910	3.320.505	2,7

REZULTATI

Fizički kapacitet plaža procjenjuje se ograničavajućim čimbenikom daljnjeg rasta broja turista u gotovo svim destinacijama na Makarskoj rivijeri te u destinacijama koje su pod dodatnim pritiskom vikendica/stanova za odmor i rekreaciju

Ipak, mnogi dijelovi hrvatske obale na Sjevernom Jadranu turistički dobro funkcioniraju usprkos većih pritisaka na plažni prostor, a slično je i u nekim destinacijama u Španjolskoj, Italiji ili Malti, gdje na površini velikoj poput otoka Hvara boravi trostruko više turista nego na svim otocima Splitsko-dalmatinske županije

Kakvoća mora na plažama nije u ovom trenutku ograničavajući čimbenik daljnjeg rasta turističkog prometa

Međutim, za razliku od otoka, na pojedinim područjima Splitske i Makarske rivijere te grada Splita kakvoća mora nije ocijenjena izvrsnom.

Nedostatak radne snage predstavlja **potencijalno ograničenje** daljnjeg razvoja, posebice na otocima

Društveni aspekti - **indeks iritacije lokalnih stanovnika** prema turistima u pojedinim klasterima dosegao je **graničnu toleranciju** (Brač, Vis), a negdje i **početni stupanj netolerancije** (Split)

34% stanovnika Županije je 'prigrllilo' turiste, 52% tolerira turiste, a 14% se prilagođava promjenom svoje dnevne rutine kako bi izbjegli turiste i gužve. Makarska rivijera prednjači prema broju onih su 'prigrllili' turiste. Za ilustraciju, odnos Brač - 1,2 Krk - 2,4 broja turista prema broju stanovnika: Vis - 0,8 Rab - 2,5

Analiza stavova i zadovoljstva turista ukazuje da to u sadašnjem stanju **nije ograničavajući čimbenik** daljnjeg rasta broja turista u sezoni

Znatno je veća tolerancija turista prema utjecajima turizma na njihov doživljaj destinacija. Iako, zadovoljstvo turista gostoljubivošću lokalnih stanovnika (66%) u nekim je klasterima granično.

KLJUČNA OGRANIČENJA TURISTIČKOG RAZVOJA SDŽ

- Ograničavajući čimbenik daljnjeg rasta turističke aktivnosti u SDŽ su *promjenjivi elementi* prihvatnog kapaciteta, prije svega **komunalna i prometna infrastruktura**, koja nije odgovarajuće pratila ni razvojne potrebe domaćeg stanovništva, a turistička potražnja je te probleme samo još dodatno potencirala

KLJUČNA OGRANIČENJA TURISTIČKOG RAZVOJA SDŽ

- Potpuno **neprihvatljivo zbrinjavanje otpada** na području cijele SDŽ
- **Elektro-energetski sustav je na rubu izdržljivosti** (opterećenje dalekovoda u Splitu je blizu termičke granice prijenosa, sustav nije spreman za prihvrat električne energije iz obnovljivih izvora, koji se usto skoro uopće ne koriste)
- **Vrlo loše stanje vodoopskrbe** – Splitska aglomeracija opskrbljuje se vodom iz samo jednog izvora (Jadro), gubici u prijenosu veći su od 50%, na nekim područjima opskrba pitkom vodom je na rubu dostatnosti u sezoni, a postojeći kapaciteti na granici potpune iskorištenosti (Makarska, Vis)
- **Neodgovarajuća odvodnja** – kanalizacijska infrastruktura nije završena, a podvodni ispusti uglavnom nemaju prethodni tretman
- **Vrlo slaba propusna moć prometnica** (Grad Split, veza Trogir-Split-Omiš)
- Veliki nedostatak **parkirališnih mjesta** u gradu Splitu i glavnim mjestima Splitske i Makarske rivijere, ali i nekih otočnih mjesta (osobito grad Hvar)

INDIKATORI TURISTIČKOG RAZVOJA SDŽ PO KLASTERIMA

Grupa indikatora		Indikator / Klaster	Grad Split	Splitska rivijera	Makar-ska rivijera	Otok Brač	Otok Hvar	Otok Vis	Dalma-tinska Zagora
😊 zadovoljavajuće	Prostorno-ekološki indikatori	Plažni kapaciteti	😞	😊	😞	😊	😊	😊	
		Kakvoća mora	😊	😊	😊	😊	😊	😊	
		Zaštićena prirodna baština	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
		Izgrađenost	😊	😞	😊	😊	😊	😊	😊
😐 granično	Komunalna infrastruktura	Opskrba električnom energijom	😊	😊	😊	😊	😊	😞	😊
		Vodoopskrba	😊	😊	😞	😊	😊	😞	😊
		Odvodnja	😞	😊	😊	😊	😊	😞	😞
		Odlaganje krutog otpada	😞	😞	😞	😊	😊	😊	😞
😊 zadovoljavajuće	Prometna infrastruktura	Cestovni promet (gužve)	😞	😞	😊	😊	😊	😊	😊
		Promet u mirovanju (parkirališna mjesta)	😞	😞	😞	😊	😊	😊	😊
		Nautički turizam	😞	😊	😊	😊	😊	😊	
😞 nezadovoljavajuće	Socio-kulturni indikatori	Dobno-spolna struktura	😊	😊	😊	😞	😞	😞	😊
		Odnos između domicilnog stanovništva i turista	😊	😊	😞	😊	😊	😊	😊
		Zadovoljstvo turista ponudom	😊	😊	😊	😊	😊	😊	
😞 nezadovoljavajuće	Političko-ekonomski indikatori	Stavovi lokalnog stanovništva o turizmu	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
		Politička podrška daljnjem razvoju turizma	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊

KLJUČNA OGRANIČENJA: GRAD SPLIT

- Glavnina problema odnosi se na ograničenja vezana uz **promet**, osobito na prometne gužve u središtu grada i parkirališna mjesta, neodgovarajući javni prijevoz te u tehničkom smislu zastarjelo upravljanje prometom
- Dioklecijanova palača izložena je velikom pješačkom pritisku
- Split ima i problem ograničenih **plažnih kapaciteta** (manje od 3 m² po kupaču)
- **Kanalizacijska mreža** je podkapacitirana, a postoje i problemi izlivanja miješanih voda te niske razine obrade otpadnih voda
- Kao i u ostatku Županije neriješeno je **gospodarenje otpadom** (Karepovac)
- **Opterećenje dalekovoda** je blizu termičke granice prijenosa, a visok je i stupanj opterećenja transformatorskih jedinica
- Indeks iritacije pokazuje početni stupanj **netolerancije lokalnog stanovništva prema turistima** (16% trpi turiste, a 5% napušta grad u jeku sezone)

KLJUČNA OGRANIČENJA: SPLITSKA RIVIJERA

- Većina problema odnosi na **prometnu infrastrukturu**, odnosno prometne gužve, jer nisu završene brza cesta Trogir – Omiš ni most za Čiovo (i 31% turista ima negativnih iskustava s gužvom u prometu u destinaciji)
- **Problem parkiranja** najizraženiji je u Trogiru, ali je prisutan i drugdje
- Problem je **preizgrađenost**, posebno oko Trogira, gdje je najviše vikendica
- Izgled Rivijere narušavaju neugledni i prekapacitirani apartmanski objekti
- Neriješeno je **gospodarenje otpadom**, a ima i dosta neuređenih odlagališta (20% turista zamjera neprimjereno odloženi otpad, 21% nemogućnost razdvajanja otpada, a 23% neugodne mirise iz kontejnera)
- Potrošnja **električne energije** je na maksimumu trenutne proizvodnje
- Ugrožena je sigurnost **opskrbe pitkom vodom** zbog opskrbe s jednog izvora (rijeka Jadro, osim Omiša), uz velike gubitke u sustavu (više od 50%)
- Brojni **nekontrolirani ispusti** te niska ukupna razina obrade otpadnih voda

KLJUČNA OGRANIČENJA: MAKARSKA RIVIJERA

- Usprkos najveće koncentracije turizma područje Makarske rivijere je zbog svoje pozicije manje izloženo prometnom pritisku od Splitske rivijere, osim kada je riječ o **prometu u mirovanju** - na više dijelova Rivijere već je premašen prihvatni kapacitet, a nekontrolirana izgradnja onemogućava povećanje kapaciteta lokalnih prometnica (posebno u Baškoj Vodi)
- Najnepovoljnija je situacija s komunalnom infrastrukturom, posebno s odvozom krutog otpada i **vodoopskrbom** (mali kapaciteti vodosprema)
- Nedostatan je i **kapacitet plaža** (svega 3m² po kupaču)
- Odnos između broja stalnih stanovnika i turista od 4:1 je nepovoljan, ali on zbog snažne orijentacije na turizam (samo 11% stanovnika nema koristi od turizma) ne uzrokuje veće socio-kulturne probleme (indeks iritacije je nizak)
- Ipak, svega je 58% turista zadovoljno **gostoljubivošću lokalnog stanovništva**, što je najniža razina zadovoljstva u usporedbi sa svim drugim klasterima SDŽ

KLJUČNA OGRANIČENJA: OTOK BRAČ

- Od svih obalnih i otočnih klastera najmanje je ugrožen turizmom
- Raspolaže najvećim plažnim kapacitetima od svih klastera (16 m² po kupaču)
- Glavno ograničenje predstavlja **raspoloživost radne snage**, što je znatnim dijelom uzrokovano njegovim otočnim položajem i nepovoljnom dobno-spolnom strukturom stanovništva
- Nezadovoljavajuća je razina **kvalitete elektro-prijenosne mreže**, posebice nisko-naponske
- Prema dostupnim podacima **vodoopskrba** je zadovoljavajuća, ali mnoge JLS je navode kao problem
- **Tolerancija lokalnog stanovništva** prema turistima je razmjerno niska, jer 12% trpi turiste ili ih izbjegava

KLJUČNA OGRANIČENJA: OTOK HVAR

- Glavno ograničenje predstavlja raspoloživost **radne snage**, koje je s obzirom na njegovu veću udaljenost od Splita još izraženije nego u slučaju Brača
- **Kanalizacijski sustav** nije završen, jer većina kućanstava i neki gospodarski objekti koriste septičke jame, a podvodni ispusti većih mjesta nemaju prethodni tretman
- Izražena je podkapacitiranost javnog prijevoza i **nedostatnost parkirališta** u većim mjestima, posebno gradu Hvaru, te posjećenijim kupalištima
- Županijska luka Hvar prometno je prenapučena u vrijeme turističke sezone i s **neodgovarajućom operativnom obalom** (23% do 32% stanovnika i 11% do 18% turista ima tijekom sezone negativna iskustva s gužvom u destinaciji, na prometnicama i/ili plažama)

KLJUČNA OGRANIČENJA: OTOK VIS

- Vis zbog dugogodišnjeg izostanka ulaganja ima vrlo **nekvalitetnu komunalnu infrastrukturu** s redukcijama opskrbe strujom i vodom u slučaju većih opterećenja i velikim gubicima zbog zastarjelosti mreže
- **Visokonaponska mreža ne zadovoljava kvalitetom** i tehnički je neprimjeren (nadzemni vodovi izloženi vremenskim neprilikama) i nedovoljnog kapaciteta
- **Odvodnja** nije zadovoljavajuća jer većina kućanstava koristi septičke jame, a podvodni ispusti većih mjesta nemaju prethodni tretman; uz to u okviru lučke infrastrukture ne postoje spremnici za prikupljanje otpadnih voda iz plovila niti sustav za zbrinjavanje tako prikupljenih otpadnih voda
- Problem raspoloživosti **radne snage** na Visu je dodatno izražen zbog veće udaljenosti od kopna i veće socio-kulturne osjetljivosti
- **Tolerancija lokalnog stanovništva** prema turistima je razmjerno niska, jer 12% trpi ili izbjegava turiste, iako 58% ima izravne koristi od turizma

KLJUČNA OGRANIČENJA: DALMATINSKA ZAGORA

- Dalmatinska Zagora je trenutno turistički posve nerazvijena, tako da se ni dugoročno ne očekuje premašivanje prihvatnog kapaciteta
- Jedina ozbiljnija prepreka jačem rastu turizma je **loše stanje komunalne infrastrukture**, posebice niska priključenost na kanalizacijsku mrežu (12%) i neadekvatno zbrinjavanje otpada sa stočnih farmi
- Nije posve zadovoljavajuća ni prometna infrastruktura, jer veliki dio županijskih i lokalnih cesta pa i dio državnih cesta zahtijeva temeljitu obnovu
- Eventualno jači rast turizma ograničava **nedostatak parkirališnih mjesta** u najvažnijim gradovima Sinju i Imotskom
- Kao glavna uska grla razvoja turizma JLS ističu **turističku ponudu** (smještaj, ugostiteljstvo i sl.) te nedostatak kvalitetne **radne snage**

PROCJENA PRIHVATNOG KAPACITETA SDŽ

- **Broj turista u srpnju i kolovozu na području SDŽ ne bi se trebao povećavati** osim u Dalmatinskoj zagori, ukoliko se žele izbjeći potencijalno realna incidentna stanja kao posljedica neprimjerne i neprilagođene komunalne i prometne infrastrukture
- Prepoznata 'uska grla' za sada **ne ograničavaju razvoj turizma u pred i post sezoni** (lipanj i rujan), a naročito ne u ostalim mjesecima

KLASTER	Procjena maksimalnog broja noćenja u mjesecu u sezoni
Grad Split	670.000
Splitska rivijera	1.950.000
Makarska rivijera	2.000.000
otok Brač	590.000
otok Hvar	560.000
otok Vis	93.000
Dalmatinska Zagora	98.000
SDŽ UKUPNO	5.961.000

≈ 200.000 turista prosječno dnevno

POTENCIJALI ZA RAZVOJ

- SDŽ se opredijelila za daljnji rast i razvoj turizma
 - PP SDŽ i POU Grada Splita predviđaju 145 ugostiteljsko-turističkih zona s ukupno 95.320 postelja - gotovo dvostruko više od danas raspoloživog kapaciteta u tim vrstama smještaja
 - Za sada nema naznaka ograničavanja rasta smještaja u kućanstvima (privatnog smještaja), koji danas čini oko 80% smještajnih kapaciteta Županije
- Uz pretpostavku rješavanja uskih grla, **potencijali za daljnji rast i razvoj turizma u sezoni postoje** u svim klasterima, a oni su:

Ekspertna procjena mogućeg rasta broja noćenja u srpnju/kolovozu u srednjoročnom razdoblju

KLASTER	Broj noćenja
Grad Split	≈ 30%
Splitska rivijera	≈ 20%
Makarska rivijera	≈ 20%
otok Brač	≈ 50%
otok Hvar	≈ 30%
otok Vis	≈ 30%
Dalmatinska Zagora	≈ 200%
SDŽ UKUPNO	≈ 30%

≈ 250.000 turista prosječno dnevno

ZAKLJUČCI

- Uz pretpostavku rješavanja uskih grla, **potencijali za daljnji rast i razvoj turizma u sezoni postoje** u svim klasterima
- **Svrha ovog projekta nije zaustavljanje turističkog razvoja na području SDŽ**, nego jasno ukazivanje na to da postoje ograničenja tog razvoja koja bi, ako se ne riješe u doglednom razdoblju, mogla uskoro rezultirati velikim problemima u glavnoj turističkoj sezoni
- Ti bi **problemi mogli imati neželjene posljedice na iduće dolaske**, kvalitetu turističkog proizvoda, a time i na turističku potrošnju i prihode od turizma
- Bez znatnijeg **uključivanja lokalne samouprave u rješavanje komunalnih i prometnih problema te rješavanja problema radne snage na otocima**, daljnji rast broja turista mogao bi značiti urušavanje turističkog sustava na pojedinim mjestima, što bi imalo dugoročne negativne posljedice na gospodarstvo Županije i zadovoljstvo njezinih građana

HVALA NA POZORNOSTI!